

¿Quen ihqui tiquincuitlahuizqueh?

Monehnequi ticcuitlahuizqueh zazo canin moizcaltiah yn nanacameh, pampa quichihuah mieque tetequiyo yelmonequititiah ca yecquipiahpia y nenemilizcuauhtlayotl.

Yn yhuac timotenamiqui ynic yn yxtlahuacan timoahuiyalihticateh yn cuauhcuauhtlalpan cenca moyelnequitilia hamo titlamanalozque nion ticcahtehuazque tlazol, amo ticpotlatilizque nion tictetequizque yn cuauhxoxochimeh.

Monehnequi tinehnemizqueh ipan ohpipitzaqueh ynic amo tictetiazqueh yn tlalla. Yca nin yuhcayotl titlapalehuizqueh ca yn nanacameh moyzcaltitizqueh yhuan mochiichicahuazque.

Amarillo
Amanita basii

Autores

Adriana Montoya Esquivel y Alejandro Kong Luz

Laboratorio de Biodiversidad,
Centro de Investigación en Ciencias Biológicas

CA Ecología y Sistemática de Hongos y Mixomicetos

- 📍 Km. 10.5 Carretera Tlaxcala - San Martín Texmelucan, San Felipe Ixtacuixtla, Tlaxcala. C.P. 90120
- ☎ Tel. 248 481 54 82
- ✉ guillermo.perezflores@uatx.mx

Traducción a la Lengua Náhuatl

Prof. Ricardo Xochitemol Nava

San Miguel Xaltipan, Mpio. de Juan Cuamatzi, Tlaxcala

Universidad Autónoma de Tlaxcala

Tlaxcallan Cenca Hueyi Temachtiloyan

Jardín Etnobiológico Tlaxcallan

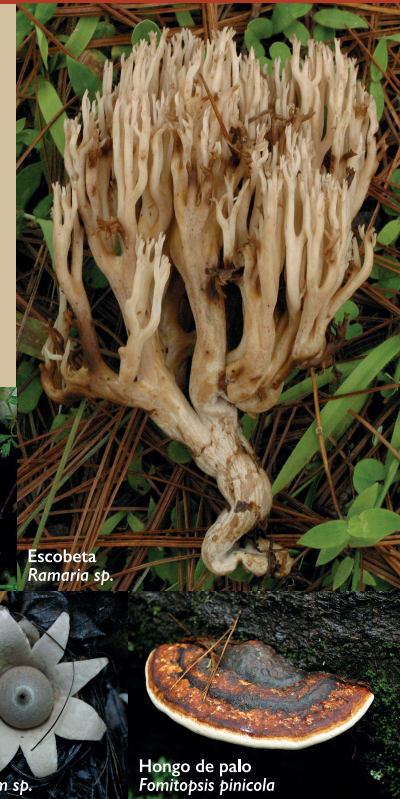
Xochimilli Tlalnemiliz Tlaxcallan

Blanquito de mata
Lyophyllum sp.

¿Xiquinixmati yn Tlaxcallan cuauhtlananacameh!

Hueliti moacizque zazo mieque cuauhtlananacameh yhuac cenca moquiahuihtitica, achtopan ynonque ca nez quimi tonalpalehuiliz nozo quiahpalehuiliz. Ynic nohuihqui cateh occequi quimi tenechxochipalli, xochicuepon, tohtolomeh, cidlameh, cuauhpalli yhuan zazo occequintin.

Pedo de coyote
Lycoperdon perlatum

Escobeta
Ramaria sp.

Corneta de oyamel
Turbinellus floccosus

Geastrum sp.

Hongo de palo
Fomitopsis pinicola

Ytech mexico Tlalpan moixmati ocachi yn ce tzontli (400) cuauhtlananacameh yhuan cateh occenca amo ahci nion mahtlactli (10) ca mitztemahmaca yhuan timiquizhuelitiz. Yn Tlaxcallan Tlalpan moixmatilia quimi macuilli pohualli (100) ca cualli mocuazhuelitih yhuan quimi zan yeyi nanacameh amo mocuazhuelitih ypampa timiquizhuelitiz yn tla tiquincua. Ytech altetepemeh amo huehca yn cuauhtlameh yn altepetlatlaca quinxmatih yhuan quintlatlatoquitia ynic quinxmatizqueh. Cateh ytech nahuatocayomeh yhuan ytech Yuhmutocayomeh. Hueliti motzoyonizque cenca miec huehhuelic tlacualmeh ca quipiah cualli tlaixhuitilmeh yhuan tlapalehua yn pacayelitztli.

Chipotle
Morchella sp.

Ynic... ¿tlen nono yn nanacameh?

Pante
Boletus rubriceps

Ninque mieque tzitziquitzitzin chahuiztl, nonochtin cenca tzitziquitzitzin chachahuizme, ynic cateh sequih ca cenca huehhueyique yhuan tihuehhueliti tiqunitazque canin cateh, yninqe huehhueyique nanacameh nozo cuauhtlannanacameh.

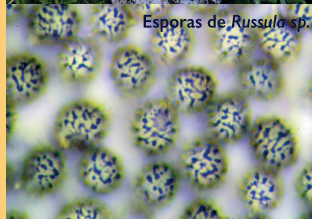
Nochipa ynahnacayo quimi ce quiahpalehuil nozo tonalpalehuil, chihchihtoc ynic miecmiecin tzotzoyocelulas tocyotique hifas yhuan nochtin quichihua yn Micelio, ce celumatlatl, ca mozozohuilia tlalihtec nozo ytzalan cuahuil yhuan yninqe ytlatlacualyo.

Yn nanacameh quixixitina yn tlachihchil yn tlalli, yn tlachihchil yn cuahuil, tlazohcamatil yn apatil ca quichichihua yhuan nima quinchichinah tlen quipachihuiltia.

Mopipiltintiah zan yhuan nozo mopahpalehuia mopipiltintiezech, chihchihuahticateh tlachihchihualpipiltintiyo yhuan quichichihua miec xixinachmeh yhuan mopahpatlanilia ytech yn ehecattl, atl nozo ynic yolcameh.

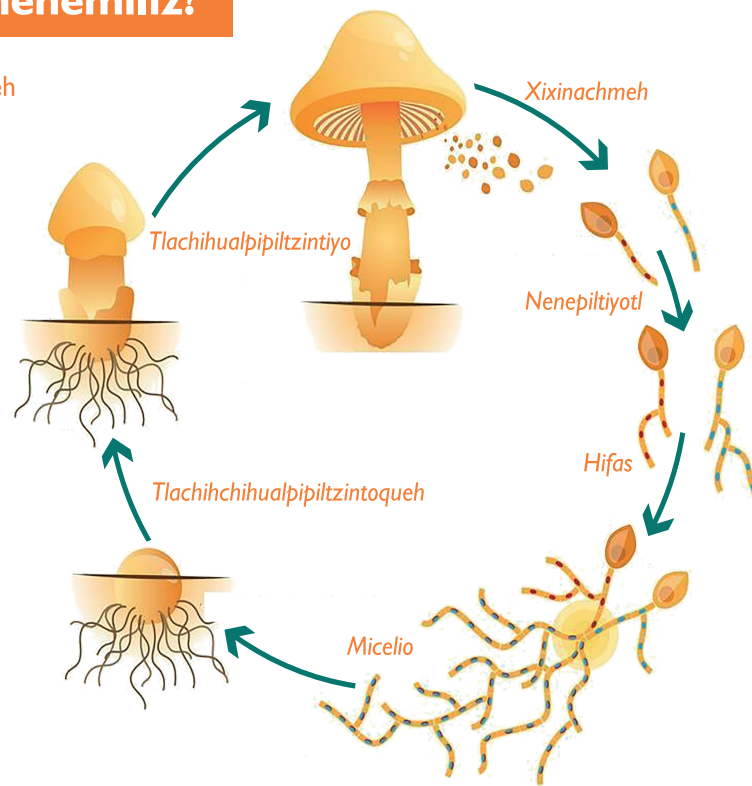
Amarillo
Amanita basii

Esporas de *Russula* sp.

¿Catlin yeh ynenemiliz?

Quipiah amo neneuhqueh nenemilmeh, ynic nonochtin yca yn cuauhtlannanacameh mopanoltiah ynic yninqe tlanehnemilizmeh:

¿Quezquimeh nanacameh cateh?

¿Amo momahmati quezqui cateh! Zan motahmachihua ca hueliti yezqueh cenca miyequeh amo neneuhqueh nanacameh. Ynin tlapohualiztli quinehnechicohua nonochtin nanacameh. Yn cenca tzitziquintzin quimi yn huehhueyique nanacameh.

Ytech Mexicatlan moixmamati tetepitzin yhuan moneltoca ca yeyezque ce pohual yhuan macuilli xiquipilli (200,000) nananacameh.

Axcan zan moixmati zan quimi ome xiquipilli yhuan mahtactli tzontli (20,000) nananacameh.

¿Canin moacicizhuelitih yn nanacameh?

Citlalnanacatl
Amanita muscaria

Yn nanacameh moacicizhueliti ytech occenca nochcan tlatipactli, ytech cuauhtlan, cenca huehhueyi cuauhtlan, cenca huehhueyi ixtlahuatmeh, cenca patlahuac zazacayo, atzomiameh nozo cenca huahhuaqui talmeh, ytech huehhueyi tetepemeh, ytech cequi atoyameh, atezcameh nozo ytenco yn aatlatencoh.

Moizcaltiah ytech amo neneuhqueh tlachihchil yn tlalli, quimi cuahuil, cuamaitl. Izhuameh. Cuauhxocheme, nozo ytech yolticati yolcameh, yhcon nohuiqui ytech mieque tlatlacualmeh nozo ytech miec tlatlantli tlamachihchihtoc quimi ayameh nozo chapopotl.

¿Tlica monehnequiltiah yn nanacameh?

- Quixixinia yn tlatlantli ca yomihmic.
- Occepa quichihchihua yn tlaixhuitlmeh yhuan quitzecoa occepa ytech cuauhtalticpac, ynic occequin tenenemiliztli huelitizqueh quimomacehuizqueh.
- Hueliti quinahtizqueh chachahuizmeh ynic nohuiqui hueliti quimomotzozqueh tlen yotictocaqueh.
- Momahmana ynahuac yninnelhuayo yn chuauxochimeh ynic quinpalehuizqueh moizcaltizque.
- Huehhuelitih quixixixnizque yn chapopotl nozo pahpalanilmeh ynic quiyectdaliz yn Yhyohtalpan.
- Quinenchihua papahtli yhuan occequi yelizmeh ca quiyecyecchihua yn tlapacayeliztli.
- Monehnechicoa ynic mocuazqueh, ynic pahtli, za ahahuiltiztli, yazolmictiliztli, ynic monemacaz ypan zazo occehui tlatlantli.

Hongo de palo
Lenzites sp.

